

VÄRDEBESKRIVNING

Område av riksintresse för naturvård i Örebro län

Datum: 2024-01-23

Områdesnummer: NRO 18 016

Områdesnamn: Hemfjärden

Kommun: Örebro (80)

Kartblad: 10FSV och 10FNV

Area: ca 1 931 ha varav ca 1 431 ha land och ca 500 ha vatten.

Naturgeografisk region: Svealands sprickdalslandskap (24) samt Skogsslätten syd om Limes (26)

Kust/havsregion: -

Regionindelning för sjöar och vattendrag: Huvudavrinningsområde 61
Norrström

Agrara kulturlandskapsregioner: Mälardalens odlingsbygder (12)

Landskapsform: Slätt med relativ höjd strax över 22 m över havet.

Riksvärde: Odlingslandskap, Sjö, Våtmark, Skog, Fauna, Naturbetesmark, Ekhage, Limnogen strandkomplex, Mad vid sjö, Vassar, Sumpskog, Naturskog

Värdebeskrivning: Representativt odlingslandskap i herrgårdsmiljö med lång kontinuitet och inslag av naturbetesmarker. Grunda och näringsrika våtmarker och sjövikar med strandängar och urskogsartade strandskogar på sjösänkningsmark. Fågelsjö. Limnogena strandkomplex med ornitologiska värden. Art- och individrik häck- och sträckfågelfauna.

Huvudkriterier: A, C, D

Förutsättningar för bevarande: Fortsatt jordbruk eller motsvarande hävd med naturvårdsinriktad betesdrift, slåtter och åkerbruk samt skötsel av landskapselement. Restaurering av igenvuxna ängar och naturbetesmarker behövs för att bibehålla eller återfå en funktionell grön infrastruktur i landskapet. Även artrika vägkanter, alléer och enstaka äldre träd är mycket värdefulla i detta sammanhang. Bevarande och nyskapande av gamla lövträd och död ved. Naturvårdsanpassad reglering av vattennivåer i våtmarker och på strandängar. Upprätthållande av landskapsbild är särskilt viktigt i områden där herrgårdslandskapets kvaliteter fortfarande finns kvar.

Hjälmarren och Hemfjärden har bedömts ha otillfredsställande ekologisk status, med främsta orsak påverkan av övergödning. Sjön är dessutom påverkad av vandringshinder för fisk och andra vattenlevande organismer. Enligt gällande miljökvalitetsnormer ska sjön uppnå god ekologisk status senast 2027.

Områdets värden kan påverkas negativt av: Minskad eller upphörd jordbruks-/betesdrift samt skogsplantering på jordbruksmark. Energiskogsodling. Spridning av gifter eller gödselmedel. Bebyggelse, anläggningar och annan exploatering såsom täkt, luftledningar, vägdragningar och solenergianläggningar. Nydikningar. Täkt. Jakt.

Icke naturvårdsanpassad dränering, vattenreglering och dämning i våtmarkerna. Avverkning av sumpskogar, skogar på fastmarksholmar och i kantzoner. Avverkning av gamla träd.

Säkerställande: Områdets västligaste del utgörs av naturreservatet Oset och Rynningeviken (744,17 ha). En stor del av naturreservatet Oset och Rynningeviken är även Natura 2000-område (538,3 ha). Större delen av naturreservatet Oset och Rynningeviken ingår i den globala naturvårdskonventionen Ramsar (646 ha). Ytterligare ett naturreservat, Ekeby ekhage (9,4 ha), ligger i sydöstra delen av riksintresset Hemfjärden. Del av detta reservat är Natura 2000-område (4,6 ha). Strax norr om detta reservat ingår även landdelen av naturreservatet Ekeby dreve (total areal 38,7 ha) i riksintresset Hemfjärden. Del av reservatet är Natura 2000-område (6,2 ha). Alla tre reservaten är kommunala och förvaltas av Örebro kommun.

Områdets huvuddrag: Riksintresset består av den västra delen av Hemfjärden, vilken i sin tur är den västligaste delen av sjön Hjälmarren. I riksintresset ingår även angränsande landområden i norr, väster och söder.

Hemfjärden är en mycket näringsrik och grund fjärd (som djupast ca 2 m och medeldjup 1 m) med grunda sjövikar, vassar och i norra delen låga moränholmar. Fauna och flora i Hemfjärdens vatten är typiska för näringsrika sjöar med höga halter organiskt material och relativt låga syrgasförhållanden. Strandzonen består till stor del av urskogsartade strandskogar på sjösänkingsmark samt framför allt i västra delen av hävdade strandängar.

Myrö och Äsplunda på norra sidan av Hemfjärden samt Hjälmarsberg på södra sidan utgör representativa herrgårdslandskap i slätt- och mellanbygd med stor förekomst av naturbetesmarker. Här finns lövrika skogar och kulturlandskap med ett stort antal gamla och grova ekar och andra ädellövträd.

I västra delen av riksintresset ligger det kommunala och tätortsnära naturreservatet Oset och Rynningeviken. Landskapet i naturreservatet består av en mosaik av betesängar, våtmarker, grunda sjövikar, urskogsartade strandskogar och beteshagar. Örebro kommun har genomfört en genomgripande sanering och restaurering av hela området efter en lång period av igenväxning och miljöbelastande verksamhet. Besökaren kan lätt ta sig runt till rastplatser, utkikspunkter och raststugor i de olika naturmiljöerna. Det rika fågellivet under

framför allt vår och försommar men även höst lockar många fågelskådare. Anledningen är områdets stora betydelse som rastlokal för passerande fåglar. Under en morgonutflykt på våren kan ett 70-tal fågelarter ses eller höras och fram till och med 2023 hade cirka 270 arter observerats i området. Den varierade naturen gör också att ett stort antal fåglar häckar i området. Till områdets häckfåglar räknas bland annat rördrom, brun kärnhök, näktergal och rosenfink.

Den nordvästra delen av naturreservatet, delen Rynningeviken, består av omväxlande kuperad och flack terräng. Mot Hjälmarens finns våta strandängar som delvis är åtkomliga via ett anlagt promenadstråk. I norra delen återfinns strandskog som uppkommit efter sänkningen av Hjälmarens i slutet av 1800-talet.

Oset-delen av naturreservatet Oset och Rynningeviken består av låglänta landområden kring Svartåns och Lillåns mynnningar i Hemfjärden. I områdets norra kant finns strandskog, dominerad av klibbal och uppkommen efter sjösänkningen. Söder därom finns öppna betesmarker och strandängar, delvis av fuktängskaraktär. En stor del av marken har tidigare odlats i samband med tidigare sjösänkning. Områdena är idag invallade med låglänta vallar för att möjliggöra en för naturvärdena gynnsam reglering av vattennivåer i våtmarkerna och en variation av våtmarkstyper. Vanliga vegetationstyper är tuvtåteläng, högstarräng och kärrkavlevariant av högstarräng. Längst i sydost finns en moränkulle med äldre ädellövskog. Utanför strandskogen följer i norra delen direkt kompakta vassar. I söder är vassarna uppbrutna. Därefter följer en flytbladszon. Av växter vid Oset kan nämnas kärrvial, kalmus och vattenstjärna.

Anmärkningar: Våtmarksobjekten "Hjälmarviken och södra delen av Oset" och "Rynningeviken och norra delen av Oset" har VMI-ID 10F4D01 respektive 10F4D02. Framnäsvisken, norr om EkebyAlmby, har VMI-id 10F4E01 och området mellan Orvars holme och Björkholmen (norra Hemfjärden) har VMI-ID 10F4E02. Ä o HI-id (80:67, III; 80:69, II, 80:70, III). Området ingår även i naturvårdsöversikt (80:162, III, 3a; 80:163, I, 1a; 80:164, I, 1a; 80:165, II, 1a) och bevarandeplan för odlingslandskapet (80:12, I; 80:67, III) och delvis i Ängs- och betesmarksinventeringen 2002–2004. Natura 2000-områdena har id SE240059, SE0240155 respektive SE0240167. Området ingår i värdestrakt för vattenytor (Hjälmarens), värdestrakt för gräsmarker (Hjälmarstränderna) samt värdestrakt för våtmarker (Hjälmaraldalen Oset).

Referenser:

Rosenberg, M., 1980: Madmarker i Örebro län. Inventering och landskapsvårdsplanering. Länsstyrelsen i Örebro län, Publ.nr. 1980:2.

Länsstyrelsen i Örebro län, 1984: Naturvårdsöversikt Örebro län.

Thorsell S, 1986: Skötselplan för naturreservatet Oset, Länsstyrelsen (Med utförlig litteraturlista).

Länsstyrelsen i Örebro län, 1993: Odlingslandskapet Örebro län. Åtgärds- och bevarandeprogram. Publ.nr. 1993:2.

Länsstyrelsen i Örebro län, 1995: Inventering av ängs- och hagmarker i Örebro län, norra delen. Publ.nr. 1995:15.

Naturvårdsverket, 1997: Sveriges finaste odlingslandskap. Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet. Etapp 1. Rapport 4815.

Länsstyrelsen i Örebro län. 1998: Våtmarker i Örebro län, södra delen. Publ.nr. 1998:8.

Jordbruksverket. Ängs- och betesmarksinventeringen 2002-2004, www.sjv.se/tuva.

Örebro kommun, 2015: Beslut och skötselplan för naturreservatet Ekeby dreve, [Ekeby dreve - beslut och skötseplan.pdf \(orebro.se\)](http://orebro.se).

Örebro kommun, 2015: Beslut och skötselplan för naturreservatet Ekeby ekhage, [Beslut och skötselplan Ekeby Ekhage \(orebro.se\)](http://orebro.se).

Örebro kommun, 2015: Beslut och skötselplan för naturreservatet Oset och Rynningeviken, [Oset Rynningeviken - beslut och skötselplan \(orebro.se\)](http://orebro.se).

Länsstyrelsen i Örebro län, 2018: Sjöfaktablad Hjälmarens, [Hjälmarens sjöfaktablad \(lansstyrelsen.se\)](http://lansstyrelsen.se).